

Otthoni erőszakosságok

Domestic Violence

Solt Ágnes

Dr. PhD, tudományos főmunkatárs
Országos Kriminológiai Intézet
solt@okri.hu

Magyar Tudományos Intézet

Absztrakt

Cél: Az otthon lehet a legmelegebb és legsimogatóbb hely a világon, és lehet a földi pokol színtere is. Hogy egy gyerek milyen otthonba születik, egész életét – és környezete életét is – meghatározza. Minden szeretet, amit ott magába szív, később kiad majd belőle. Minden méreg, amit ott felitának vele, szerte ömlik majd belőle. Ezért a családon belüli erőszak jelenségének visszaszorítása, és a köztudatban ennek elfogadhatatlanná tétele mindennél fontosabb, az egész társadalom mentális és kriminális állapotára döbbenetes hatással van. A négy fal között, a saját otthonában egy felnőtt – belátása szerint – bármit megtehet. Azonban egy bántalmazó szabadsága a gyengébb családtagok rabsága. Az otthoni erőszakosságokról, gyilkosságokról, és a gyermekvédelmi és igazságszolgáltatási rendszer válaszairól írok.

Módszertan: Az elmúlt öt évben a gyermekbántalmazást, ennek kapcsán a kapcsolati erőszakot, illetve a szülők és az újszülöttek sérelmére elkövetett emberöléseket kutattam bűnügyi akták teljes körű elemzése segítségével. A hatalmas irattömeg áttanulmányozását megelőzően sok éven keresztül foglalkoztam a fiatalkori bűnelkövetéssel, amely jelenség szintén a családon belüli erőszakhoz és elhanyagolás témájához vezetett vissza.

Megállapítások: A családon belüli erőszakos jelenségekről bár rengeteg szó esik az elmúlt években, a cinkos hallgatás nem látszik csökkenni, és sem a gyermekvédelmi, sem az igazságszolgáltatási rendszer válaszai nem bizonyulnak kellően hatékonyak az otthoni erőszakosságok megfékezésére.

Érték: Azt remélem, a kutatási eredmények hozzájárulnak a probléma valódi jelentőségének felismeréséhez és kezelésének javításához. A téma életben tartásával és szemléltetésével a közvélemény formálása is cél.

Kulcsszavak: családon belüli erőszak, gyermekbántalmazás, gyermekvédelem, büntetőeljárás

Abstract

Aim: The home can be the warmest and most caressing place in the world and can also be the scene of hell on earth. What kind of home a child was born in determines their entire life - and the life of their environment. All the love they can show during their life is what they once absorbed at home. Every drop of poison they have soaked up back there will flow out of them later. Therefore, curbing the phenomenon of domestic violence and making it unacceptable in the public eye has an overwhelming effect on the mental and criminal state of society as a whole. Between four walls, an adult can do anything at their own discretion, in their own home. But the freedom of an abuser is violating the liberty of the weaker family members. I write about domestic violence, homicide, and responses from the child protective services and the justice system.

Methodology: For the past five years, I have been researching child abuse, relationship violence in connection with it, patricide, and infanticide through a comprehensive analysis of criminal records. Prior to examining the vast number of records, I dealt with juvenile delinquency for many years, a phenomenon that also led me back to the topic of domestic violence and neglect.

Findings: Although there has been a lot of talk about domestic violence in recent years, complicit silence does not appear to be declining, and neither the child protective services' nor the justice system's responses are proving to be effective enough in curbing cases of domestic violence.

Value: I hope the research results will help to recognize the real significance of the problem and improve its management. By keeping the topic alive and illustrating it, the goal is also to form public opinion.

Keywords: domestic violence, child abuse, child protection system, criminal proceedings

A családon belüli erőszak mindenféle formája esetén elmondható, hogy nagyon nagy arányban marad rejtve. Akár testi, akár érzelmi, akár szexuális erőszakról ejtünk szót, mindegyikre jellemző, hogy a külvilág, és különösen a hatóságok kevésbé szereznek tudomást ezekről. Titokban maradnak. Lehet, hogy a titok őrzője maga a család, de előfordul, hogy a szűk környezet az. A szomszéd, ha tud is a bántalmazásról, nem szól. A nagybácsi nem szól, mert ugye nem az ő dolga. Nem az ő gyereke, nem az ő párja. Nem is biztos. Mit lehet tudni, nem

lehet bizonyítani. Meg ha ő maga nem tesz ellene, akkor miért tegyen más. Biztos jó neki. És ha a tragédia megtörténik, akkor jönnek a kérdések: Ki hitte volna? Ki gondolta volna? Hihetetlen!

Mindenféle könnyen bevethető mondás és érv van arra, hogy a környezet miért ne vegye észre vagy miért ne említsen semmit akkor, ha akár a gyermek bántalmazása, akár a párkapcsolati erőszak, vagy idős családtag bántalmazása sejtethető, esetleg nem tagadható a jelek alapján. Úgy tűnik, hiába a meg-megújuló médiakampány, a sok figyelemfelhívó cikk és riasztó hír, amelyek ráirányítják a figyelmet a problémára, és arra, mennyire jelen van a hétköznapjainkban és a környezetünkben, mégsem okoz kirobbanó változást abban, mit gondolunk arról, ez a jelenség mennyire elfogadható vagy elfogadhatatlan. Hogy hol van a határ? Honnantól számít bántalmazásnak? Mikor kell beavatkozni és kinek? Arra próbálok választ találni, honnan ered és miért marad fenn ilyen tartósan a családon belüli bántalmazással kapcsolatban tapasztalható szemérmes elfordulás vagy mély hallgatás.

A családon belüli erőszak jelenségköréből a gyermekbántalmazásról, a párkapcsolati erőszakról, az újszülöttölésről és a szülőgyilkosságokról írok, az ezzel kapcsolatos, és az elmúlt pár évben született kutatásaim alapján. Továbbá arról is, mi a rendszer, a társadalom és a hatóságok válasza ezekre a cselekményekre. Hogyan reagál a közvélemény, a szűkebb és tágabb közeg, illetve az igazságszolgáltatás. És végül: miért ilyen félelmetes a szembesülés azzal, hogy a család maga lehet a legveszélyesebb mótely?

Erőszakosságok a gyermekek sérelmére

A legkiterjedtebb aktavizsgálatot a gyermekbántalmazás körében folytattam. A 2015-ben és 2020-ban jogerőre emelkedett összes, kiskorú veszélyeztetése tárgyában történt elítélések teljes büntügyi iratait elemeztem az elmúlt négy évben. 2015-ben 961 db, 2020-ban 440 ilyen ügy volt, melyek iratanyagát az Országos Kriminológiai Intézetbe kértük. Amikor 2017-ben elkezdtem ezt a kutatómunkát, arra voltam kíváncsi, milyen az ítélkezési gyakorlat. Azonban az iratokkal közelebről ismerkedve ráébredtem, hogy bűn lenne nem vizsgálni oly sok más tényezőt, amelyekre módot ad az iratanyag. Így végül a kutatás kiterjedt a tipikus esetekre, a jellemző velejárókra, arra, hogy honnan indul egy ilyen ügy, mikor kerül a gyermekvédelem látókörébe, hogyan reagálnak a feltetelezett bántalmazásra vagy veszélyeztetésre, kik és milyen hatékonysággal teszik meg jelzéseiket, majd hogyan zajlik a gyakorlatban egy büntetőeljárás, mi történik közben a gyerekekkel és sértettekkel, hogyan alakul az ő életük az

eljárás hatására, és mi történik az elkövetővel, a bántalmazóval. Végül pedig, hogy milyen megyei eltérések tapasztalhatók az egyes elemzett változók terén és a joggyakorlatban, és mi az üzenete annak, ahogyan a rendszer reagál ezekre az esetekre. Az Országos Kriminológiai Intézetbe eljuttatott iratanyag végül 1157 ügyet ölelt fel, amelyekben összesen 1415 elkövetőt vizsgáltam. Érzékeltetésképpen, ez nagyságrendileg két tonna papír átnézését jelentette.

A kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény¹ nem csak a gyermekbántalmazás eseteit öleli fel. Kiskorú veszélyeztetése büntettet követ el az a gyermek nevelésére, gondozására köteles személy, aki a gyermek testi, értelmi, erkölcsi, érzelmi fejlődését veszélyezteti, ezzel kötelességét súlyosan megszegi, valamint az a nagykorú, aki kiskorút szabályszegés vagy bűncselekmény elkövetésére buzdít.

Az aktaelemzés során kiderült, hogy az összes kiskorú veszélyeztetése ügynek körülbelül a harmada vagyon elleni bűncselekmények és garázdaság büntettekkel áll halmazatban, közöttük nagy számban vannak emellett igazolatlan iskolai mulasztásért történt elítélések, és az esetek 40–41%-ában beszélhetünk kifejezetten családon belüli bántalmazásról, gyermekbántalmazásról. A gyermek bántalmazásába – az ügyek ismeretét követően úgy döntöttem – a súlyos elhanyagolást szintén besorolom, hiszen az elhanyagolás, azaz a gondoskodás teljes hiánya a gyermek számára ugyanolyan fájdalmas fizikai és érzelmi sérüléseket okozhat, mint a durva, folyamatosan fenyegető bántalmazás. Látva, hogy az a gyermek, aki nem kap enni, nem kap ruhát a hidegben, akinek fagyási sérülései lesznek, aki a környezete mocska miatt tele van élősködők okozta bőrkiütésekkel és sebekkel, akinek nincsen ágya, ahol alhat, aki nem kap gyógyszert, ha beteg, olyan testi kínokat él át, mint akit durván vernek. Nem látom okát hát annak, hogy a két cselekményt ebben a kontextusban megkülönböztessük egymástól. Különösen és kiváltképp abban az esetben, ha a cselekmény a gondozásra köteles személy részéről szeretetlenséggel és nemtörődömséggel, teljes közönnyel társul. Nem lehet beszélni testi bántalmazásról érzelmi bántalmazás nélkül. Az érzelmi bántás a verés velejárója, amely kiegészül megalázással, megszegéssel. Ezek az esetek azok, ahonnan a gyermek nem kimene-kítése vagy még inkább a bántalmazó nem megfékezése felér a cinkossággal. Hogy a hatóságok és az igazságszolgáltatás hogyan reagál ezekre a helyzetekre, arról később írok.

A gyermekbántalmazás eseteit vizsgálva különös típusosságok és jellegzetes-ségek figyelhetők meg mind az elkövetők szocio-ökonómiai helyzetét és viselkedésmódjait tekintve, mind a sérülékeny családok vonatkozásában, mind pedig a gyermekvédelmi és hatósági intézkedéseket és gyakorlatot illetően.

---

1 Btk. 208. §.

Az elkövetők között például nagy arányban vannak nők, jóval magasabb az arányuk, mint az összbűnözésben. Az aktákból, az igazságügyi pszichológus szakértői vélemények anamnéziseiből szinte rendre kiderül, hogy a jellemzően gyermekkorukban vagy gyermekkoruk óta folyamatosan bántalmazott, sanyargatott, alázott és súlyosan traumatizált, sérült nők visszatérően megjelennek mint a gyermeküket bántalmazók. (Ugyanők töltik be leggyakrabban a bántalmazó kapcsolatokat bántalmazotti szerepét.) A fiatal életkorban való anyává válás és a sok gyermek szülése szintén visszatérő kísérőjelenség ezekben az esetekben és ebben a körben. Fontos ezt tudni a tanulságok levonásakor. Az ugyanis, hogy a bántalmazók jó része maga is bántalmazott volt, arra utal, hogy egy véget nem érő, generációkon átívelő, mérgező folyamatról beszélünk, ahol generációról generációra hagyományozódik át a méreg, az agresszió, a gyötrelem, a kezeletlen traumatizáltság hatásai és következményei. Adódhat ez akkor, ha a szociális ellátórendszer és a gyermekvédelem nem képes hatékony és valóban működő megoldásokat nyújtani azokban a helyzetekben, amelyekben erre hivatott volna. A családi bántalmazás átörökítését egy hatékony gyermekvédelmi és szociális ellátórendszer segítségével meg lehetne szakítani, amelyet megfelelő oktatási és egészségügyi rendszer vehetne körül, mindennek hiányában azonban hagyjuk újratermelődni a családon belüli erőszakot, ahogyan a cserbenhagyott, bántalmazott gyerekek felnöve akaratlanul áldozatból elkövetővé érik.

Jelen írásban azonban nem célolok az elkövetők sajátosságainak bemutatása, annál is kevésbé, mert csak azokról tudnék beszélni, akik a hatóságok látókörébe kerültek, és jogerősen elítéltek. A látencia mértéke azonban nagyon magas ezekben az ügyekben, és a felderített és befejezett ügyek világítanak rá arra is, mely csoportok maradnak szinte teljes homályban. Kiviláglik, hogy a magasabb társadalmi rétegekbe tartozó bántalmazók és családok ritkán végzik bíróságon. A jó érdekérvényesítési képességű, meggyőző, iskolázott, viselkedni és disztinváltni tudó, ügyes jogi képviselőt felfogadó, manipulatív, másokat megfélemlíteni képes bántalmazó igen jó eséllyel indul az „örökre titokban maradó bántalmazást elkövetők kategóriájában”. A média és a nyilvánosság segítségével nélkül több, ilyen vonásokkal és jegyekkel jellemezhető bántalmazó személyére és cselekményére vélhetően soha nem derült volna fény. Több oka is van annak, hogy a magasán kvalifikált családokban a gyermekbántalmazás vagy a párkapcsolati erőszak miért maradhat rejtve. Az elkövető rafinált és okos trükkökkel manipulálja, illetve fenyegeti azokat, akiket kontroll alatt tart, ami miatt azok semmitől sem félnek jobban, minthogy az őket megfélemlítő személlyel szembe menjenek, hogy nyíltan felvállalják a konfliktust. Mindeközben a környezet felé rendezett, udvarias, a társadalmi elvárásoknak minden szempontból megfelelő családkép kialakítására törekednek,

amely rendszerint sikerül. Így, ha egyszer el is veti a súlykot a bántalmazó, és olyan sérülést ejt áldozatán, amire mások felfigyelhetnek, senki nem hiszi el, gondolja, hogy ez egy akár évek óta tartó, folyamatos, jól kiépített és körülbástyázott családi terror egyszeri, apró hibája, vagyis a rendes, tisztességes és udvarias családfő „foga fehérje” lenne.

Azokban a családokban, ahol a gyermek fizikai bántalmazása előfordult, és a bántalmazó az apa, jellemzően párkapcsolati erőszak is jelen volt. A családon belüli erőszak esetében jellemző, hogy mindig az erősebb az elkövető és a gyengébb az áldozat. Az erősnek van lehetősége a gyengébbet leuralni, azaz a felnőttek a gyereket – amíg a fizikai erőfölény nem változik meg –, és a férfinek a nőt – amíg a férfi egészséges és ereje teljében van. A párkapcsolati erőszak esetében csak elvétve találkozhatunk olyan esettel, ahol a férfi a bántalmazott, a bántalmazó pedig a nő. A magyarázat egyértelműen a fizikai erőfölényben keresendő. Azokban az esetekben, ahol a nő mint bántalmazó jelent meg, a férfi rendszerint valamilyen fizikai fogyatékossgal élt együtt vagy pszichiátriai kezelt beteg volt. Éppen ezért, mivel a fizikai bántalmazás esetén a testi erőfölény a meghatározó a szerepek kiosztásakor, jellemző, hogy míg a nő a párkapcsolati erőszak esetén általában áldozati szerepben van, addig a gyermekbántalmazás eseteiben sokszor elkövetőként jelenik meg. Akkor viszont, ha kétszülős családról beszélünk, az esetek csaknem kétharmad részében az apa egységesen terrorizálja az egész családot, bár az elítélésekben ez sokszor nem jelenik meg. Gyakran tapasztalható, hogy az anyát éppúgy elítélik ilyenkor amiatt, hogy nem védte meg a gyerekeit a bántalmazástól. Fordított jelenséggel szembesülhetünk, ha azokat a történeteket nézzük, amelyekben szexuális bántalmazás zajlik. Itt az a jellemző, hogy bár pontosan lehet tudni, hogy az anya tudomással bír arról, hogy az apa, nevelőapa szexuálisan használja a gyermeket, mégsem vonják büntetőjogi felelősségre.

A gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények vonatkozásában fájdalmas joghézag tátong a gyermek magzatkori védelmében. A gyermek születését megelőzően semmiféle büntetőjogi következménye nincs annak, ha az anya bántalmazza, esetleg egy életre megnyomorítja gyermekét, amíg az a testében növekszik. Ha olyan életmódot folytat, amely következtében a gyermek sérülten, valamilyen testi fogyatékossgal születik, nem lehet felelősségre vonni az anyát. Ami ennél is kevésbé elfogadható: nincs olyan gyermekvédelemért felelős intézmény, ami kötelezni tudná az anyát a terhesség alatti felelős életvitelre, és a különféle, gyermekekre ártalmas mérgektől való tartózkodásra, amelyek a gyermek születését követően maradandó fogyatékossgokat okozhatnak. A gyermek mindenek felett álló érdeke a jogszabályokat tekintve is csak a születését követően kezdődhet. Ez a szabályozatlanság egyáltalán nincs harmóniában

a magzati élet védelmével², ami alapesetben a terhesség megszakítását a 12. hetet követően tiltja. Nincs összhangban továbbá a gyermekvédelmi törvény-nyel³ és a kiskorú veszélyeztetése esetén kifejeződő jogalkotói szándékkal sem.

Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy bár a családon belüli erőszak minden társadalmi rétegben előfordulhat, az arány nagyon eltérő. Az alacsonyabb társadalmi státuszúak között jóval nagyobb arányú a gyermekbántalmazás és családon belüli testi erőszak, mint a kvalifikált és magas társadalmi státuszúak körében. A magyarázat elég prózai, és nem kell sok szociológiai vagy pszichológiai tanulmányt elolvasni a megfejtéshez. Ugyanígy a jobb módú és tanult ember nagyobb valószínűséggel érzi jól magát és több módszere van a konfliktusok megfelelő kezelésére, a szabad és boldog életre, mint annak, aki napról napra egzisztenciális gondokkal küzd, és sem a szociális készségek, sem az általános tudás tekintetében nem közelíti meg a minimálisan elvárható. A tanulatlan és megélhetési nehézségekkel küszködő személy az, aki a frusztráció és nehézségek miatt nagyobb eséllyel válik bántalmazóvá, akinek az eszköztárában a konfliktusok megoldásához a nyers fizikai erőn kívül sokszor nem található más „szerszámot”.

A szülő- és újszülött gyilkosságok háttere

Nagyon érdekes, és a családon belüli erőszak összes megjelenési formája esetén valamilyen szövevényes összefüggés mutatkozik a bántalmazás és a titok jelensége között. A titok mint a családi közös tudás és hallgatás valamilyen viszonyban van, és felbukkan mind a párkapcsolati erőszak, mind a gyermekbántalmazás, mind a szülőbántalmazás (Solt, 2019a) eseteiben is. Szerepe azonban eltér. Az általam vizsgált jelenségek közül legerősebben a szülőbántalmazás eseteiben érzékelhető. Ennél a bűncselekménynél jelenik meg a létező talán legnagyobb tabu és a legerősebb szégyen, még abban a szereplőben is, akinek a sérelmére elkövetik a cselekményt. A szülő. Mit érez és mit gondolhat vajon az a szülő, aki szenved az őt terrorizáló gyermekétől – legyen az kiskamasz vagy felnőttkorú személy? Létezhet-e erősebb önvád és valószínűbben megfogalmazódó áldozathibáztatás, mint azokban az esetekben, ahol az elkövető gyermekkoráért és neveltetéséért, jelleme kifejlődéséért az áldozatot tehetik felelőssé? A szégyen és az önhibáztatás, amelyet ilyen esetekben a szülő érezhet, legalább annyira erőteljes és mélyen fájdalmas lehet, mint amelyet a szexuális erőszak

2 1992. évi LXXIX. törvény a magzati élet védelméről.

3 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.

áldozatai élhetnek meg. Ezzel magyarázható a széles körű rejtettség, a magas látencia. A szülőbántalmazás egyáltalán nem nemfüggetlen: az áldozatok több mint háromnegyede nő, az elkövetők több mint háromnegyede férfi. Ez hasonlóképpen alakul a szülő sérelmére elkövetett emberölések vonatkozásában is. A szülőbántalmazás akkor vált elterjedtebb társadalmi problémává, amikor az egyszülős családmodellek száma jelentősen megnőtt. Az ilyen családokban előfordult, hogy a kiskamasz fiúgyermek gyakorlatilag átvette, vagy inkább elvette anyja kontrollszeropét, és maga kezdett a család fejeként hatalmat gyakorolni a családban, a korábbi rossz családi minták után (erőszakos, az anyát megvető apafigura) akár fizikai erőszakkal.

A titok épp ilyen szerves része a családnak ott is, ahol a háttérben hosszas tagadás, tudomásul nem vett terhesség áll. A nem kívánt gyermek eltüntetését és a terhesség meg nem történtté tételét várja ilyenkor jellemzően egy kiterjedt család, sokszor apai nagyszülőkkel, egy egész háztartás. Várja ezt egyetlen személytől: attól, aki megesett (Solt, 2019b). Az újszülöttölések esetén jellemzően a hatóságok nem firtatják az esemény előzményeit, a tragédiát is rendre kizárólag az anya egyszemélyes felelősségének tudják be, nem vizsgálják a családtagok közötti kapcsolatot, a dinamikát és a családon belüli erőszakot, ami az újszülöttölést valamilyen formában általában megelőzi. A gyilkossá vált nő rendre dependens, alárendelt szerepet tölt be a családban, önbecsülése alacsony, érdekérvényesítő készsége gyenge.

Látható az egyes eseteket vizsgálva, hogy bármely otthoni bűncselekmény, bármely bántalmazási folyamat helyszínére inkább jellemző a kistelepülésen, családi házban való elkövetés. Ez nem meglepő. Az elszigeteltség, a környezet hallgatása tudja életben tartani és hosszú ideig elhúzódóvá tenni az otthoni erőszak minden formáját. Ez is éppolyan büntett, mint a többi: ha a környezet tagjai egymás előtt felvállalt módon tudomással bírnának róla, nem létezhetne. Fontos kitétel azonban itt az egymás előtt való felvállalás. Ha mindenki tud róla, de mindenki hallgat, a családon belüli erőszak virul.

A bejelentés vagy feljelentés körüli kérdések és tapasztalatok a gyermekbántalmazási ügyekben

De vajon mitől függ az, ha valaki a gyermekbántalmazás tudatában van tesz-e valamit, beleszól-e, vagy vesz egy mély levegőt és elfordul? Először is: mi az a gyermekbántalmazás, és mit gondolunk elfogadhatatlannak? Bár a gyermekvédelmi törvény kimondja, hogy a gyermek testi fenytése zéró tolerancia alá esik, talán nyilvánvaló, hogy egy nevelési célzatú, akár hirtelen felindultságban

elcsattant kisebb ütés a gyermeki ülepen, ha nem is példás, de tolerálható reakció. Semmiképpen sem minősül bűncselekménynek. Pontosan hány ütés fölött számít bántalmazásnak? Pontosan milyen időközönként kell, hogy történjen a bántás? Számít-e a kiabálás? Az üvöltés? Ha lehülyézem hetente egyszer átlagban, vajon az még belefér? Ha gúnynevet ragasztok rá és úgy szólítom, számít? Ha kölcsönösen bántjuk egymást, akkor azt minek nevezzem? A bocsánatkérés ér? Számít a megbánás? Hányszor? Egzakt módon megfogalmazni, pontosan definiálni a gyermek bántalmazását, azt hiszem, reménytelen vállalkozás. Úgy gondolom legpontosabban a jelenlevő vagy a hiányzó érzelmekkel lehet megragadni a lényegét. Ha a gyermek tartósan, hosszú időn keresztül és folyamatosan vagy visszatérően erős félelmet vagy mély szégyent él át a szülő jelenlétében és viselkedésének hatására, ott azt gondolom, joggal beszélhetünk bántalmazó kapcsolatról, gyermekbántalmazásról. Meggyőződésem, hogy önmagában az, ha egy szülő valamely rejtélyes oknál fogva nem szereti a gyermekét, azaz szeretetlenségben tartja, önmagában gyermekbántalmazás. A gyermekbántalmazás és más otthoni erőszakosságok között az a különbség tehető, hogy míg a gyermek és szülő között a kapcsolat természeténél fogva van alá- és fölérendeltségi viszony, addig más családon belüli erőszakkal jellemezhető kapcsolatok esetén önmagában az alá-, fölérendeltség már a bántalmazás keretét adja. A gyermek bántalmazása akkor egyértelmű, ha a gyermek a felnőtt viselkedésének hatására tartós vagy maradandó károsodást szenved. Ez azonban egyértelmű módon csak a testen keletkező sérülésekből vezethető vissza, a lelki bántalmazás életen keresztül tartó lenyomatait legjobb esetben is csak egy pszichológus szakértői véleményben jelennek meg, amely viszont sokkal kevésbé konkrét, pontos, kézzelfogható. A kutatás során azt tapasztaltam, hogy a szülő általi veszélyeztetés mértéke, amelyre sok szakértői vélemény kitér a gyermek vizsgálatát követően, hogy vajon milyen fokban veszélyeztette a szülő a gyermeket, eléri-e a veszélyeztetés mértéke a súlyos fokot vagy az csak közepes, esetleg enyhe, nos, ez jobbára a szakértők egyéni megítélésének a függvénye. Dacára annak, hogy meghatározó jelentősége van annak megítélésében, vajon történt-e bűncselekmény vagy nem.

A gyermekvédelmi rendszer szerepe és működése otthoni erőszak és a gyermek veszélyeztetése eseteiben, az aktavizsgálatok tükrében

Megkerülhetetlen, hogy tisztában legyünk azzal, mi történt, hogy aztán adekvát módon tudjunk beavatkozni rendszerszinten. Amíg nem tudja a gyermekvédelem,

hogy mi történt, addig nem tudja azt sem, mit kell tennie. Sajnos a rengeteg gyermekvédelmi és bűnügyi irat átolvasása után azt láttam, a gyermekvédelem akkor sem tudja, mit tegyen, ha tudja, mi történt (vagy történik) a gyermekkel. A gyermekvédelem és a teljes intézményrendszer működésének magyarázata és hatékonyságának elemzése szintén nem tartozik azon témák közé, amelyek jelen keretek között kifejtethők. Annyit azonban meg kell említeni, hogy nagyon fontos a gyermekbántalmazás eseteiben, és magát a jelenséget definiálva a kérdések megválaszolása: mikor bűn egy jelzés meg nem tétele? Mikor bűn a gyermeket abban a közegben hagyni, ahol bántalmazzák? Meddig remélhető a változás, amikor a szülőt, aki rosszul szereti a gyermekét vagy nem tud megfelelően gondoskodni róla, meg kell támogatni és tanítani kell; és hol a határ, amikor ki kell mondani a szülő nevelési alkalmatlanságát és azt, hogy a gyermeknek nem szabad a vér szerinti családjában maradnia? Hány esélyt kaphat a szülő? Mindezen dilemmák közben az óra jár, az idő telik, és lehet tudni, hogy a sokáig szélsőségesen elhanyagoltságban élő vagy durva bántalmazást éveken keresztül elszenvedő, kiskamaszkorba érő gyermekekkel szemben a szakellátás már tehetetlen, visszafordíthatatlanok a családban elszenvedett károk. Annyit tudhatunk biztosan, hogy ahol a gyermek szeretetlenségben van tartva, ahol folyamatos rettegésben él vagy a szerető gondoskodás teljes hiányában, ott egyértelműen és minél korábban kell gyökeresen változtatni a gyermek környezetén. A kiemelését követően azonban a gyermeket „be is kell emelni” valahová, és nem állnak sorba a politraumatizált gyermekeket befogadni hivatott szerető és gondoskodó családok és nevelőszülők.

Alapvetően az otthon elkövetett erőszakosságok nem a büntetőjog segítségével orvosolhatók, hiszen legtöbbször nagyon sokféle szociális és lélektani szál gabalyodik össze és ágyaz meg a jelenségnek. Azonban van az az állapot és helyzet, amelynek azonnali megszüntetése a cél, és amely esetén igenis megkerülhetetlen a büntető igazságszolgáltatás bevonása.

Az elemzésben kiemelt figyelem esett arra, vajon hogyan nyúl a hatóság ezen kényes ügyek felé, mit kezd a négy fal közötti bűnökkel. Még mielőtt a hatóságok látókörébe kerülhetnek, a gyermekvédelmi jelzőrendszernek biztosan találkoznia kell például a gyermekekkel, és az ellenük elkövetett brutalitással. A jelzések azonban sok esetben nem váltják be a hozzájuk fűzött reményeket. Sőt, a hozzájuk fűzött remények mára már elhalványulni látszanak a tapasztalás miatt, hogy azokban az esetekben, ahol igazán nagy a baj, ahol a család igazán és mélységesen mérgező, ott a gyermekek jóléte, vagy legalább védelme érdekében megtett gyermekvédelmi lépések hatékonysága, működőképessége igencsak bizonytalan. A jelzések hatására esetleg védelembe vett gyermek esetében is csak azt látni, hogy az intézkedés mellett következnek be tragédiák,

hogy a védelembé vétel éveikig fennáll megfogható eredmény nélkül, hogy az alapellátás keretein belül sem a család gondozása nem képes elegendő segítséget nyújtani, sem megfelelő helyet találni a gyermek számára családban vagy a szakellátásban. Vannak egyéni sikertörténetek, és hála az elhivatott szakemberek kitartásának esetenként meg lehet menteni egy-egy gyermeket ott, ahol a családot egyben már nem lehetett megmenteni. Rendszerszinten azonban nem a sikerektől hangos a gyermekvédelem. Mivel a téma önmagában is több kötetnyi könyvet megtölthetne – jelen írás keretei viszont szorosra szabottak –, tartózkodnom kell a további, félig sem kifejtett és csak érintőlegesen említett jellegzetes mozzanattól és eseménylánctól, amelyek a hosszan elhúzódó gyermekbántalmazás eseteiben rendre felbukkannak.

A nyomozó hatóság és a büntető-igazságszolgáltatás szerepe és hatása az otthoni erőszakos folyamatokra

A nyomozó hatóság az ügyiratok és jegyzőkönyvek alapján még küzd a kapcsolati erőszak és tulajdonképpen minden családon belüli erőszak körébe sorolható jelenség felismerésével, vagy ha nem a felismeréssel, de a megalapozott bizonyításával, ennek módszereivel biztosan. A családtagok közötti bántalmazás és erőszak kevésbé kedvelt nyomozási feladatként is, egyrészt, mert jellemzően csak vallomások szolgálnak bizonyítékként, tagadások és állítások feszülnek egymásnak, másrészt a sérült és félénk, sokszor szégyennel telt és halálra rémült áldozatok, sértettek nem viselkednek jeles információforrásként. Két tanúvallomás között pontosan abba a háztartásba térnek vissza, ahova a bántalmazó is. Bár a megelőző távoltartás éppen ezt a dilemmát hivatott feloldani, mivel 30, 60 napra hozható, nincs szerepe egy elhúzódó eljárás esetén. Márpedig az eljárások elhúzódnak. A vádemeléstől az ítélethirdetésig jellemzően egy és három év között mozognak a gyermekbántalmazási ügyek, de van, hogy ezt az időszakot többéves nyomozás előzi meg. A többéves nyomozás során jellemzően vannak nyomozati cselekmények, és köztük hosszú, néma epizódok. A hosszas büntetőeljárás ugyan a bántalmazónak sem kellemes, a bántalmazottaknak azonban általában az addigi legerősebb rettegéssel és félelemmel átszőtt időszakot jelenti, mivel nyíltan felvállalták ellenállásukat az őket terrorizáló személlyel szemben. A legsúlyosabb fenyegetéseknek és erőszakosságnak, de az emberölésnek is ebben az időszakban van a legnagyobb valószínűsége.

A nyomozás és a büntetőeljárás folyamán a meghallgatások, bár a különleges bánásmódot igénylő sértett tanút már kiemelten kezeli az büntetőeljárás jog, még mindig csak lehetséges, nem kötelező elemei vannak, és a gyakorlatban

nem mindig érzékelhető a sértett kímélete, vagy egyáltalán a szempont jelentősége. Amíg a sérülékeny csoportokra vonatkozó szabályok csak lehetőségként, nem feltételként jelennek meg, amíg a szemléletformáló képzés nem előfeltétele a meghallgatásnak a szakemberek körében, és amíg a kép- és hangrögzítés elkészítése vagy lejátszásának feltételei nem adóttak széles körben az igazságszolgáltatás szereplői számára, addig a sértett védelme és kímélete, a megkülönböztetett bánásmód csak remény lehet. Ha például egy gyermekbántalmazási ügyben az összes gyermekvédelmi irat, amelyben a helyzet és a cselekmények jól körüljártak, többszöri környezeti tanulmánnyal, esetkonferenciák jegyzőkönyveivel, pszichológus szakértői véleményekkel és a gyermekjóléti szolgálat, központ feljegyzéseivel, pedagógusi véleményekkel együtt rendelkezésre állna, akkor a gyermeket nem kellene meghallgatni többször, hiszen elegendő információ lenne. Ráadásul, a többszöri vallomások és vizsgálatok megbízhatósága folyamatosan csökken. A gyermek szuggesztibilis, azaz hajlamos külső forrásból jövő félrevezető információt beépíteni a személyes felidézésébe, így idővel, többszöri nem szakszerű meghallgatás után hamis emlékkép jöhet létre, amelyről aztán még egy pszichológus szakértő sem tudja megmondani, hogy a gyermek vallomása szerinti emlékkép hamis vagy autentikus, valódi-e. A speciális eljárási szabályok nem megfelelő alkalmazása, az eljárási garanciák formális betartása, illetve a meghallgatások, kihallgatások szakszerűtlen gyakorlata „tragikus következményekkel” jár. A formális eljárási garanciák e körben éppen a sértett végzálásához vezetnek, valójában megsemmisítheti a különleges bánásmód által elérni kívánt elveket. Ha egy sértett tanúnak a meghallgatás során nem tudja a hatóság garantálni az érzelmi biztonság megteremtését, akkor a vallomásokkal nem éri el a célját sem a nyomozó hatóság, sem az ügyészség, sem a bíróság. A sértett pszichológiai biztonságba helyezésével, abban tartásával tudjuk elérni, hogy a tőle várható bizonyító erejű vallomást képes legyen megtenni. Amíg ez számára nincs garantálva, a vallomások minősége és bizonyítékként való felhasználása összehasonlíthatatlanul korlátozottabb. Ezért minden eljárásbeli szereplőnek alapvető érdeke a sértett érdekének védelme, ha nem a sértett pszichés védelme miatt, akkor a büntető-igazságszolgáltatás céljainak elérése érdekében.

A büntetéskiszabás

Egy büntett esetén az a társadalmi kíváncsi, hogy a bűnöst büntessék meg. Ennek módja, legszigorúbb formája a szabadságvesztés-büntetés, amikor az elkövetőt eltávolítják a családjából. Minden más bűneset kapcsán rendre ez az elvárás

meg is valósul, kivéve ennél a bűncselekménynél, ahol jellemzően nem az elkövetőt, a bántalmazót, hanem az áldozatot, a bántalmazott gyermeket távolítják el a családjából és a környezetéből. Nem a gyermekverő megy a börtönbe, hanem a gyermeket szállítják el a megszokott környezetéből és életteréből, és kerül gyermekotthonba vagy nevelőszülőhöz. A kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény egytől öt évig büntethető. Halmazatiság, azaz több bűncselekmény együttes elkövetése esetén vagy ha több rendbeli a cselekmény, azaz több gyermek sérelmére követték el a veszélyeztetést, a büntetési tételkeret felső határa emelkedik. A büntetés-kiszabási gyakorlat azonban mást mutat. Bár a kapcsolati erőszakot halmazatban már az esetek nagy részében bizonyítottóság esetén minősítik is, és így a büntethetőség maximuma hét és fél évre emelkedik, amelynek középértéke esetén is csak a végrehajtandó szabadságvesztés-büntetés kiszabására van mód, mégis, az esetek több mint háromnegyed részében maximum felfüggesztett szabadságvesztésre ítélik az elkövetőt. Mit jelent ez? Az a személy, aki a családtagjait terrorban tartja, fenyegeti, és mind fizikailag, mind érzelmileg súlyosan bántalmazza, olyan büntetést kap, amelynek következtében a mindennapi életben gyakorlatilag nem változik semmi: hazamehet és élheti tovább az életét úgy, ahogyan eddig tette. Az a következmény, amivel a büntetőeljárás végére szembesül a bántalmazó, nem más, mint a tettének csaknem következmény nélkülsége. Nem így az áldozatok, a bántalmazottak szemszögéből. A felfüggesztett szabadságvesztéssel, vagyis azzal, hogy az elkövetőt visszaengedve családjába, illetve onnan nem kiemelve, a feljelentéssel magukért kiálló sértettek, akik az eljárás alatt szintén kiszolgáltatottak voltak annak, aki az életüket fenyegeti és emberi méltóságukat csorbítja, azzal szembesülnek az ítélethirdetéskor, hogy nem változik semmi. Hacsak az idő során nevelésbe nem vették a bántalmazott gyermeket, mondván, a családban veszélyeztetve van. Mert ez rendre megtörténik: egy bántalmazó párkapcsolat esetén, ha az anya jelzést tesz, mert már nem bírja tovább, az ügy sok esetben úgy folytatódik, hogy a gyermekeket ideiglenesen kiemelik a családból. Sokszor ezért sem érkezik jelzés az otthon történt brutális erőszakról, mert a nő inkább elvisel mindent, semmint kockáztassa, hogy elszakítják a gyerekeitől. A gyerekek is ezért hallgatnak sokszor. De visszatérve a büntetés-kiszabási gyakorlathoz. Többször szembesültem olyan ítéletekkel, amelyekből kiderül, hogy a bántalmazó már többször volt büntetve erőszakos bűncselekményekért, előfordul, hogy konkrétan kiskorú veszélyeztetése miatt is, ennek ellenére a következő veszélyeztetés büntetést, amit a próbaidő alatt követ el, újra felfüggesztett szabadságvesztésre ítélik. Ez törvénytörő gyakorlat, az azonban nem, ha a próbaidő sikeres elteltét követően újra kiderül a személyről, hogy veri a családtagjait, újabb eljárást követően újra elítélik, és ismét próbaidőre felfüggesztik. A kérdés, vajon milyen prevenciók céllal jár a sorozatos felfüggesztett

szabadságvesztés-büntetés bármilyen elkövető, de különösen a családverő, gyermekbántalmazó számára? A felfüggesztett szabadságvesztés-büntetés a jogászok értelmezésében szigorú szankció, a legszigorúbb, legsúlyosabb kiszabható büntetés egy formája, amelyben próbaidőre felfüggesztik a szabadságvesztés végrehajtását. Egy nem jogi végzettségű személy számára viszont nem jelent mást, mint az általa elkövetett folyamatos erőszakot követően, a büntetések elmaradása miatt egyfajta visszaigazolást arról, hogy amit tett, azt folytathatja – talán kicsit óvatosabban vagy a bántalmazottak súlyosabb fenyegetésével. Az az üzenete ennek a büntetésnek, hogy az elkövetett cselekmény a társadalomra kevésbé veszélyes, majdhogynem súlytalan, amely elkövethető úgy, hogy az nem jár az elkövető számára érzékelhető vagy őt igazán megkárosító büntetéssel. Miközben a büntető-igazságszolgáltatás és ítélkezés az elmúlt években érzékelhetően szigorodik, a kiskorú veszélyeztetése ügyekben, ezen belül a gyermekbántalmazás, az években keresztül elhúzódó súlyos otthoni erőszakot követő ítélkezési gyakorlat az ellenkező tendenciát mutatja az aktavizsgálat alapján. 2015-ben a vizsgált akták 24%-ában ítélték az elkövetőt végrehajtandó szabadságvesztésre, amely – ismerve az eseteket – érthetetlenül alacsony arány. 2020-ra azonban tovább csökkent: mindössze a terheltek 18%-át küldték a bírók büntetés-végrehajtási intézetbe. Ha az ügyészi indítványokat nézem az látszik, hogy leggyakrabban az ügyészség sem indítványoz – még durva, többféle erőszakkal járó, kínzásnak nevezhető és hosszú éveket tartó esetekben sem – végrehajtandó szabadságvesztést. A büntetés diszfunkcionális, és a gyermek mindenek feletti érdekével összeegyeztethetetlen. Mindeközben 2015-ben jogerőre emelkedett ügyekben a bántalmazott gyermekek 56%-át, 2020-ban pedig a gyermekek 38%-át emelték ki a családjukból (Solt, 2018).⁴ Ha összevetjük tehát, hogy ki az, akit eltávolítanak, inkább az elkövető-e az vagy inkább az áldozat, azt láthatjuk, hogy a terheltek maradnak a családban, az áldozatok viszont eltávolításra kerülnek.

Látva a büntetőeljárás hatásait és az ítélkezési gyakorlatot, ki az a felelős és elhivatott gyermekvédelmi szakember, aki kötelességéhez hűen tiszta szívvel tesz jelzést vagy feljelentést családon belüli erőszak esetén? Mit üzen a rendszer működése a közember számára? Azt, hogy ez a cselekmény a társadalom számára kevésbé veszélyes, hiszen a büntetés enyhe. Legalábbis a gyermekbántalmazás és párkapcsolati erőszak esetén. Ha az erőszak visszafordíthatatlan tragédiába fordul, ha emberéletet követel, a büntetés nem marad el. Vizsgálva a szülőgyilkosság és az újszülöttölés ítéletek büntetési tételeit, azt tapasztaltam, hogy ezek elsősorban az egyes ügyek specifikumai miatt egészen széles skálán mozognak.

---

4 A 2020-ban jogerőre emelkedett ítéletek büntügyi irataiból készülő kutatási jelentés várható megjelenése 2022. november.

Iszony a felismeréstől, félelem a beismeréstől. Mi lehet az oka a családon belüli erőszakos jelenségekkel szembeni cinkos tapintatnak?

Nagyon különös, hogy dacára annak, hogy a „családon belüli erőszak” kifejezést akaratlanul is unalomig hallhatjuk a médiából, visszhangozza azt a környezet, és sok figyelemfelhívó törekvéssel szembesülünk, valahogyan annak ellenére, hogy a közbeszéd tárgyává vált, alapvetően nem változik sem a megítélése, sem a beavatkozás gyakorisága. Egy-egy durván bántalmazott ember bekiabálja tragédiáját a külvilágba, de ezt úgy tűnik, nem követik sorozatos feljelentések vagy coming out-ok. Nem változik az sem széles e földön, hogy mit gondolunk, vagy hogyan viselkedünk a gyerekek nevelése során, még akkor sem, ha a gyermekvédelmi törvény zéró toleranciát hirdet a gyermekekkel szembeni testi fenyegetés bármely formájával szemben. Mi lehet a lélektani oka annak, hogy mindent megteszünk azért, hogy a család szentsége ne legyen bemocskolva, hogy elhiggyük és el is hitessük a családi boldogságot? Mit jelent nekünk a család?

Kezdetben a szerelem. Tele közös titkokkal. Aztán a házassággal, az elköteleződéssel tulajdonképpen felesküdnék kettejük szövetségére. Családdá alakulnak. Mi történik ez után, hogyan alakulhat át a legbensőségesebb és legmeghittebb közeg valami kevésbé melengetővé? Mi történik, ha a kapcsolat kezd átalakulni, felborul az egyensúly? Ebben a szövetségben, a titkok között megjelennek olyan titkok is, amelyek az egyik fél integritását sértik. Mikor ismeri vajon fel a frissen bántalmazottá váló fél azt, hogy a kapcsolat bántalmazóvá vált? Hogy a szövetség már nem érte, hanem ellene van? Az első felismerés, hogy az eredeti szövetséget a bántalmazóvá váló fél elárulta. A külvilág azonban jellemzően ekkor még mit sem sejt. A második lépés a beismerés. Beismerés a környezetnek. De mikor jön el a pillanat, amikor meg tudja valaki fogalmazni azt, hogy ez már nem egység, szövetség, nem család? Visszaélés a szövetséggel: ez a családon belüli erőszak átka. Ezért nehéz felismerni, beismerni és bizonyítani. Felvállalni ennek bizonyítását harc. Megalázó és méltatlan, mert ellenállás övezi. A családot összetartani érték. Azt szétrombolni bűn. Hogy miért ilyen félelmetes ez a jelenség számunkra? Mivel a család a legbiztonságosabb közeg az egyén számára – definíció szerint annak kell lennie. A család a társadalom legkisebb egysége is. Ha a család megremeg vagy felbomlik, akkor a társadalom legkisebb darabja esik szét. Ezzel pedig az egész társadalom alapegységébe vetett bizalom remeg meg.

Azt remélem, a jelenség elemzésével és komplexitásának bemutatásával hozzájárulhatunk a probléma valódi jelentőségének felismeréséhez, és kezelésének

javításához. A rendszer működési diszfunkcióinak felismerése után pedig változtatni lehet a jobb működés érdekében. Ehhez szeretnék hozzájárulni.

Felhasznált irodalom

Solt Á. (2018). *Bírói ítélkezési gyakorlat a kiskorú veszélyeztetése tárgyában*. Kutatási jelentés. Országos Kriminológiai Intézet. https://www.okri.hu/images/stories/kutatok/soltagnes/kk_vesz_2018_sec.pdf

Solt Á. (2019a). *A szülő sérelmére elkövetett emberölés szociológiai hátterének vizsgálata*. Kutatási jelentés, kézirat.

Solt Á. (2019b). Az újszülöttek sérelmére elkövetett emberölések jellemzői és az elmúlt évtizedek tendenciája. *Kriminológiai Tanulmányok* 57, 87–104.

Alkalmazott jogszabályok

1992. évi LXXIX. törvény a magzati élet védelméről

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Solt Á. (2022). Otthoni erőszakosságok. *Belügyi Szemle*, 70(8), 1671–1686. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.8.6>